

Cruciade, molime și erezii

Cruciadele

Prin însăși natura sa, epoca feudală, cu castelele și satele sale fortificate, cu cavalerii războinici și lorzii avizi de putere, a fost o perioadă violentă și sângeroasă. Biserica introdusese Pacea Domnului, utilizând sancțiuni spirituale pentru a limita violența care devenise endemică în Europa. Acest prim efort real de civilizare a societății europene prin folosirea unor mijloace non-violente a început în anul 989, dar a continuat în diferite forme până în secolul al XIII-lea.

Papa Urban al II-lea (papă, 1088-99) a conceput o altă metodă de a opri măcelurile dintre creștini. El a decis să redirecționeze violența socială către o altă țintă – sarazinii. În noiembrie 1095, a traversat Alpii pentru a ține ceea ce a fost descris drept una dintre cele mai importante cuvântări din istoria Europei, la Conciliul de la Clermont, un sinod al clericilor și laicilor. El convocase sinodul pentru a discuta o cerere primită de la împă-

O SCURTĂ ISTORIE A EUROPEI

ratul bizantin Alexios I Comnenul (împărat, 1081-1118), prin care acesta solicita asistență militară împotriva noii amenințări din partea turcilor selgiucizi, care atacau Bizanțul dinspre est.

Turcii prădaseră mai întâi lumea arabă, cucerind Bagdadul și apoi Ierusalimul, în 1071. Liderul turc, sultanul Alp Arslan (sultan, 1064-72), conducătorul unui imperiu care se întindea între fluviile Oxus și Tigru, se afla în drum spre Siria, când a decis să atace Bizanțul. Împăratul Bizanțului la acea vreme, Roman al IV-lea Diogenes, a condus el însuși armata împotriva turcilor, dar a fost înfrânt în bătălia de la Manzikert. Romanos a fost capturat de Arslan, apoi a fost eliberat, însă o soartă mai crudă îl aștepta la întoarcerea sa la Constantinopol, unde a fost detronat, lăsat fără vedere și exilat.

Urban a văzut în amenințarea turcă o mare oportunitate pentru papalitate. De fapt, el era foarte puțin interesat să-i sprijine de bizantini, de vreme ce o victorie ar fi fost de folos în primul rând Bizanțului. Adevăratul său scop era să obțină o victorie care să-i asigure papei poziția de adevărat conducător al lumii creștine. Așezat pe tronul aflat pe un podium lângă biserica Notre Dame du Port din Clermont, papa s-a adresat unei vaste mulțimi de episcopi, cavaleri și oameni din popor. Robert Călugărul a consemnat felul în care acesta i-a îndemnat pe europeni să ia armele și să smulgă Țara Sfântă din mâinile celor pe care îi numea „necredincioși”:

...acest pământ pe care îl locuiți, înconjurat din toate părțile de mări și de munți, este prea mic pentru o populație numeroasă și nu abundă în bogății; el furnizează prea puțină hrană

CRUCIADE, MOLIME ȘI EREZII

pentru cultivatorii săi. De aceea vă ucideți unii pe alții, purtați războaie și adesea rănilile vă aduc pieirea. Așadar lăsați ura să plece dintre voi, lăsați gălcevile să se sfârșească, încetați războaiele și adormiți disensiunile și controversesele. Apucați pe drumul spre Sfântul Mormânt; smulgeți acel pământ din mâinile necredincioșilor și faceți-l supusul vostru... Dumnezeu v-a dăruit vouă, mai presus de toate națiile, marea glorie în luptă. Începeți deci această călătorie spre iertarea păcatelor voastre și asigurați-vă gloria nepieritoare a Împărăției Cerurilor.

Astfel s-au născut cruciadele, o serie de invazii în diferite părți ale Țării Sfinte din partea unor popoare și țări mânate de motive diverse, invazii care au continuat până în 1270.

Cruciada mulțimilor (Cruciada „cerșetorilor” sau a „inocenților”)

Urban plănuise ca prima cruciadă să înceapă de sărbătoarea Adormirii Maicii Domnului, pe 15 august 1096. Cuvântarea sa fusese însă atât de puternică, încât o serie de incursiuni în Țara Sfântă au avut loc în avans, iar cea mai importantă dintre acestea – cunoscută drept Cruciada „inocenților” – a fost condusă de așa-numitul Petru Eremitul, un preot charismatic din Amiens. 40 000 de cruciați, cei mai mulți fără pregătire militară, inclusiv femei și copii, au pornit spre Țara Sfântă. Ei au fost masacrați de turci când au ajuns în Anatolia.

O SCURTĂ ISTORIE A EUROPEI

Prima cruciadă

Prima cruciadă a pornit în mod organizat spre Ierusalim în 1096, condusă de un grup de cavaleri francezi și nobili normanzi, printre care Robert de Normandia, fratele mai mare al lui William al II-lea al Angliei. Această campanie, mult mai bine organizată, s-a bucurat de succes. Cruciații au capturat câteva orașe, printre care Antiohia și Edessa, și în final au obținut premiul cel mai râvnit – Ierusalimul – masacrându-i pe aproape toți locuitorii, fie ei musulmani, evrei sau chiar creștini. Dacă împăratul bizantin Alexios se aștepta ca teritoriile recucerite să-i fie înapoiate, avea să fie dezamăgit. Cruciații au întemeiat patru regate creștine pe teritoriul pe care l-au denumit „Outremer” (De peste mări). Acestea erau Comitatul de Edessa, Principatul de Antiohia, Comitatul de Tripoli și Regatul Ierusalimului. Godfrey de Bouillon, duce al Lotharingiei Inferioare (cca. 1060-1100), a devenit primul suveran al Ierusalimului, deși a refuzat cu modestie să fie numit rege.

Cruciada a II-a

După căderea orașului Edessa în mâinile turcilor în 1144, papa Eugen al III-lea (papă, 1145-53) l-a însărcinat pe abatele cistercian Bernard de Clairvaux să predice în favoarea unei a doua cruciade în Țara Sfântă (1145-47). A fost un atac în două direcții. Papa a autorizat ca o parte a forțelor să-i atace pe maurii care ocupau o mare parte a Peninsulei Iberice din jurul anului 710. Acest efort a devenit parte din *Reconquista*, procesul prin care peninsula a fost recucerită de la mauri, ce va continua

CRUCIADE, MOLIME ȘI EREZII

până în anul 1492. Au atacat cu succes Lisabona și au recucerit de sub ocupație și alte teritorii.

Între timp, în est, cruciații au ignorat în mod inexplicabil Edessa, ținta lor inițială, și au pornit spre Ierusalim deși acesta nu se afla sub nicio amenințare. Cu un efectiv de 50 000 de oameni, trupele au atacat fără succes și orașul prieten Damasc. Lucrurile au continuat și mai rău. Regele Mosulului, Nur ad-Din (rege, 1146-74), care repurtase o victorie facilă în fața cruciaților la Damasc, a cucerit Siria. În 1149 el l-a învins și l-a ucis pe Raymond, conte de Antiohia și unul dintre principalii conducători creștini în Outremer, și a trimis capul tăiat al acestuia drept cadou califului din Bagdad. Ierusalimul a căzut din nou în mâinile musulmanilor în 1187, când sultanul Saladin (sultan, 1174-93) i-a înfrânt pe cruciați în bătălia de la Hattin.

Cruciada a III-a

Când Saladin s-a instalat la Ierusalim, Henric al II-lea al Angliei (rege, 1154-89) și Filip al II-lea al Franței (rege, 1180-1223) au lăsat deoparte disensiunile și au decis să lanseze o nouă invazie în Țara Sfântă. După moartea lui Henric, noul rege Richard I „Inimă de Leu” (rege 1189-99) a preluat conducerea forțelor engleze. Vârșnicul împărat al Sfântului Imperiu Roman, Frederic I Barbarossa (împărat, 1155-90), și-a alăturat numeroasa armată forțelor cruciate, însă a murit înainte să ajungă în Țara Sfântă, înecându-se într-un râu în sud-estul Anatoliei.

Armata s-a bucurat inițial de victorie și a capturat Acra, dar controversile legate de împărțirea prăzii și neîncrederea reciprocă i-au determinat pe regele Filip și pe Leopold al V-lea al

O SCURTĂ ISTORIE A EUROPEI

Austriei (1157-94), care preluase conducerea în locul lui Frederic, să se întoarcă acasă cu armatele lor. Richard l-a învins pe Saladin în bătălia de la Arsuf, dar nu a avut resurse să captureze și Ierusalimul. A încheiat un armistițiu cu Saladin și, în octombrie 1192, a pornit spre Anglia unde era nevoie de el. Pe drumul spre casă a fost capturat de vechiul său rival Leopold și a fost predat împăratului Sfântului Imperiu Roman, Henric al VI-lea (împărat, 1191-97). Richard a fost întemnițat până la plata unei răscumpărări și a fost eliberat la 4 februarie 1194.

Cruciada a IV-a

Exista puțin entuziasm pentru o nouă cruciadă așa că, atunci când papa Inocențiu al III-lea (papă, 1198-1216) a insistat pentru una, monarhii europeni i-au dat puțină atenție. Totuși, a fost strânsă o armată sub conducerea contelui italian Bonifaciu de Montferrat (1150-1207). Obiectivul inițial era Egiptul, dar cruciații nu au făcut mari eforturi să ajungă acolo. În schimb, ei au distrus orașul creștin Constantinopol și au masacrat populația, după ce Alexios al IV-lea Angelos (care a avut o domnie scurtă între 1203-4) nu și-a respectat promisiunea de a oferi recompense consistente dacă va primi ajutor pentru a-l detrona pe unchiul său, împăratul Alexios al III-lea Angelos (împărat, 1195-1203). Cruciații au format un Imperiu Latin în Constantinopol și l-au pus pe tron pe Balduin (Baudouin) de Flandra (împărat, 1204-5). Supremația latină asupra unor regiuni întinse ale Imperiului Bizantin a durat până în 1261. Foarte puțini cruciați au reușit să ajungă în Țara Sfântă.